

УДК 82.09:81'42(477)ГРУШЕВСЬКИЙ

Воронюк І. О.¹

¹канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

**«ПАМ'ЯТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ. ВСТУПНЕ СЛОВО...» МИХАЙЛА
ГРУШЕВСЬКОГО: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОМУНІКАТИВНИЙ
АСПЕКТ**

Лінгвістична наука сьогодні виявляє активне зацікавлення проблемами комунікативних аспектів мови у різних їх проявах (Ф. Бацевич, Г. Почепцов, Т. Радзівська, О. Селіванова, К. Серажим та ін.). Виокремився також напрям мовознавчої генології, предметом вивчення якого стали різні жанри як категорії лінгвокомунікативної діяльності. Тож вивчення сутності певного жанру в його взаємозв'язку з мовнокомунікативною діяльністю є актуальним. Метою цієї роботи є визначити особливості лінгвокультурної комунікації на прикладі вступного слова пам'яті Лесі Українки, автором якого є М. Грушевський.

1913 р. у грузинському місті Сурамі померла геніальна українська письменниця, фольклорист, перекладач, літературний критик Леся Українка. Часопис «Літературно-науковий вістник» за жовтень 1913 р. вийшов з присвятою: «Незабутній пам'яті Лесі Українки сю книжку присвячує Редакція Літературно-Наукового Вістника, котрий вона стільки літ прикрашувала своїми творами». У ньому розміщені художні твори і спогади українських істориків, публіцистів, громадських діячів, письменників про Лесю Українку. Окреме місце у цьому числі вісника посідає «Пам'яті Лесі Українки. Вступне слово, сказане на засіданні Українського наукового товариства, присвяченім пам'яті Лесі Українки» М. Грушевського. Вступне слово є одним із публіцистичних жанрів, широко використовуваними відомими політичними, культурними діячами початку ХХ століття. Аналізоване вступне слово є за змістом і формою некрологом («стаття чи замітка з приводу смерті людини, що містить стисло інформацію про її життя та діяльність» [1, с.112]). Однак у ньому не лише міститься інформація про смерть, він являє собою ліричний спогад про Лесю, її роль для української культури, а також є джерелом дослідження мовостилію видатного українського політичного діяча і науковця.

Початок тексту не зовсім типовий для некролога (хоч і розміщений укладачами праць і творів М.Грушевського, Національною академією наук України, в розділі «Некрологи»), що підкреслюється назвою 11 тому 50-томного видання – «Літературно-критичні та художні твори». Бачимо не повідомлення про факт смерті, а цілий контекст – згадку про інші тодішні втрати для української культури – Микола Лисенко і Михайло Коцюбинський, в один ряд із якими ставить Лесю Українку. Засобом художньої виразності у називанні видатних персоналій став перифраз: «творцем нашої музики» названий Микола Лисенко, «величним майстром нашої белетристики» – Михайло Коцюбинський, «поетом, що виніс нашу поезію на висоті вселюдських символів» [2] – Леся. Та й сама Лариса Косач-Квітка впродовж вступного слова жодного разу не називається ані на ім'я, ані на псевдонім.

М. Грушевський поетично характеризує утрати «безмірно тяжкими», «незмінно болочими», указує на передчасну смерть поетеси, що її «життя ще не пережите, «творчість іще не скінчена» [2]. Наявність собистісного чинника споріднює аналізований текст М. Грушевського із співчуттям як жанром, менш ритуалізованим, якому властиві емоційно-експресивна лексика, висловлення мовцем власного бачення проблеми. Коротко згадуються і біографічні відомості про початок творчості Лесі Українки. Бачимо й елементи літературно-критичного аналізу творчого шляху поетеси, М. Грушевський називає його «величезним, нестримним поступом», «титанічним ходом по велетенських уступах, не рушених ніякою людською ногою, де кождий крок, кождий твір означав нову стадію, відкривав перед очима громадянства нашого все нові перспективи мислі, все нові обрії образів» [2]. Її творчість вважає глибоко національною, нерозривно пов'язаною з життям народу, але водночас такою, що зачіпає «вічні вселюдські змагання». М. Грушевський підкреслює те, що Леся Українка ніби випереджала свій час, була наче незвичайною ідейно для широких кіл. В інших обставинах, на його думку, її твори знайшли би своїх поціновувачів і adeptів, адже належали б обраним колам світової інтелігенції. М. Грушевський ставить творчість Лесі Українки на щабель світової літератури.

Отже, у вступному слові пам'яті Лесі Українки, виголошеному на засіданні Українського наукового товариства і надрукованому у «Літературно-науковому віснику», український політик і науковець М. Грушевський віддав шану передчасно померлій письменниці, висловив особисте ставлення до неї, тепле, шанобливе, а також об'єктивно охарактеризував величезну роль Лесі в українському письменстві, підкресливши її спроможність сказати вагоме слово у світовій культурі. Апелювання М. Грушевського до світової літератури не є випадковим, адже у

ньому відображена базова настанова його культурно-національних змагань до того, що світовий цивілізаційний культурний досвід може стати в пригоді у розв'язанні українських культурних проблем. І те, що він убачав у творчості Лесі Українки саме такий шлях – орієнтування на провідні явища європейських літератур, виокреслює риси українського письменства тогочасся, допомагає збагнути тексти та інтертексти національних митців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т.2 / Авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ: Академія, 2007. 624 с.
2. Грушевський М. Пам'яті Лесі Українки. Вступне слово, сказане на засіданні Українського наукового товариства, присвяченім пам'яті Лесі Українки / М. Грушевський // Грушевський М. Твори: У 50 т. Т. 11. Літературно-критичні та художні твори. Літературно-критичні праці (1883–1931), «По світу» / Редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; Голов. ред. П. Сохань. Львів: Світ, 2008. С. 328